

Nr 47.

Av herr **Hansson** i Rubbestad m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 66, angående kristillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 66 föreslås att befattningshavare i statens tjänst med flera likställda skola komma i åtnjutande av dyrtidstillägg såsom kompensation för ökade levnadskostnader. Kompensationen, vilken benämnes kristillägg, skall utgå med ett procenttal motsvarande hälften av den inträdda prisstegringen på 8 enheter, alltså med 4 procent av de avlöningsförmåner på vilka rörligt tillägg utgår. Förhöjningen skall tillförsäkras de ersättningsberättigade för en tid av ett år, under förutsättning att index under denna tid icke nedgår till eller under 120, och skall utgå från det kvartalsskifte, vid vilket 1935 års levnadskostnadsindex nått 128.

Vid fortsatt prisstegring utöver 128 skall höjning av kristillägget komma till stånd först om levnadskostnaderna undergått en ytterligare höjning motsvarande 8 enheter av 1935 års nivå, dock tidigast vid det kvartalsskifte, som inträffar sex månader efter det vid vilket index nått upp till 128. Förhöjningen skall då utgå med ytterligare 4 procent av lönen och stå fast för återstående delen av regleringsperioden.

I nuvarande ekonomiska läge måste man ställa sig mycket tveksam till detta förslag. Detta av tre skäl: för det första därför att levnadskostnaderna ännu inte stigit i en sådan grad, att en kompensation är av nöden med hänsyn till det relativt gynnsamma läge i vilket dessa befolkningsgrupper befinna sig; för det andra därför att stegringen i levnadskostnaderna väsentligen har sin grund i sämre försörjningsvillkor för folket i dess helhet; och för det tredje därför att en fortgående höjning av inkomsterna i penningar för den ena eller andra befolkningsgruppen under sådana förhållanden får anses innebära risker för en inflationsartad prisutveckling. Ett anstånd med införande av kristillägg torde därför vara välbetänkt.

I enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag ha socialstyrelsen, statens institut för folkhälsan och statens livsmedelskommission utfört en på hushållräkenskaper grundad undersökning av konsumtionen av livsmedel inom familjehushåll inom städer och stadslänkande samhällen under februari och maj månader i år. Undersökningen har omfattat omkring 500 hushåll fördelade på 53 orter och har resulterat i, att man funnit att genomsnittliga utgiften för hela livsmedelsbudgeten i en normalfamilj var omkring 64 kr. under en 14 dagars period eller i genomsnitt kr. 1:15 per dag och person. Det mest intressanta därvid är dock att denna kostnad är exakt densamma vid undersökningen i maj månad som vid undersökningen i februari, trots det att so-

cialstyrelsens index för livsmedelspriser, som i princip icke tager hänsyn till konsumtionens förändringar, visade en uppgång mellan februari och maj på 5,8 procent. (Se Sociala Meddelanden häft. nr 8, sid. 549.)

Detta förhållande visar på ett tydligt sätt hur vanskelig en indexberäkning är i nuvarande läge, då både ransonering och annat måste tillgripas. Socialstyrelsen har också själv insett detta och i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 oktober 1940 framlagt förslag till vissa ändringar i fråga om beräkningen av levnadskostnadsindex. Den mest påtagliga ändringen därvidlag är förslaget att utesluta skatteposten från indexberäkningen. Såsom framgått av tidningspressen har detta väckt opposition bland tjänstemän och även i andra kretsar, därför att man menat, att detta skulle vara till nackdel för deras intressen. Även Kungl. Maj:t har ställt sig avvisande till detta förslag beträffande indexberäkningen tills man nått talet 128. Sedan detta tal uppnåtts har Kungl. Maj:t förklarat sig vilja upptaga denna fråga till prövning. Vi anse, att socialstyrelsen anfört så bärande skäl för sitt förslag, att detta utan dröjsmål bör realiseras. Socialstyrelsen framhåller sålunda, att skatter — vare sig direkta eller indirekta — *icke böra betraktas såsom levnadskostnadselement* och alltså i den mån så är praktiskt möjligt utrensas vid indexberäkningarna. Den väsentliga förbättring, som därigenom åstadkommes på indexen såsom norm vid beräkning av rörligt lönetillägg för statstjänstemän och andra löntagare, är uppenbar. Det synes nämligen orimligt att som nu sker i en index, som påverkar inkomstläget för stora grupper av medborgare, såsom en kostnad inräkna skatteutgifterna, när man i de inkomster, varmed indextalen jämföras, icke inräknar — och icke kan inräkna — värdet av de tjänster, som den offentliga verksamheten gör medborgarna och som är skatternas motprestation. I det nu inträffade läget — starkt ökad användning av index som lönepolitiskt instrument och starkt stigande skatter — synes denna synpunkt böra tillmätas avgörande betydelse.

Socialstyrelsen framhåller vidare att det ur indexteoretisk synpunkt rent av kan ifrågasättas, om icke beräkningsmetoden genom densamma erhåller en mera tillfredsställande utformning, än om skatterna medräknades. Fasthåller man nämligen vid förutsättningen, att levnadskostnadsindex skall beräknas med hänsyn till kostnaden för en viss *preciserad* konsumtion, finner man, att *medräknandet av skatter bland utgifterna innebär en inkonsekvens*, eftersom den valuta, som erhålles för skatterna, *icke är kvantitativt fixerad*. En ändrad skattesats kan sålunda likaväl tänkas orsakad av ändrade priser som av ändrad offentlig verksamhet. Det synes därför redan på denna grund motiverat, att man vid beräkningen av levnadskostnadsindex i Sverige — likaväl som flerstädes i utlandet — i princip icke inräknar skatterna. Men ännu mera motiverat blir detta i nuvarande läge, då man nödgas att vidtaga skattehöjningar på alla möjliga sätt. Nog förefaller det åtminstone oss orimligt, att man vid sådant förhållande skall ha en indexberäkning, som verkar såsom löneregulator för dylika utgifter. Med hänsyn till de ekonomiska kon-

sekvenser, som socialstyrelsens ändringsförslag i denna punkt kan innebära, anse vi det synnerligen angeläget att denna reform genomföres så skyndsamt som möjligt.

Beträffande Kungl. Maj:ts förslag att tillsätta en nämnd med högst fem representanter för av indexberäkningarna berörda intressegrupper att inom socialstyrelsen deltaga i prövningen av frågor rörande sättet för genomförande av vissa modifikationerna i indexberäkningen så måste detta väcka de största betänkligheter. Det är nämligen av stor betydelse för resultatet av en indexberäkning, huru densamma planlägges. Det existerar över huvud ingen metod att på ett entydigt sätt bestämma levnadskostnadernas förändringar. Resultatet av levnadskostnadsberäkningarna äro alltid i högre eller lägre grad beroende av förutsättningarna, som äro valda bland många möjliga. Indextal, som representera stadshushåll, lämna ett otillfredsställande resultat beträffande landsbygdens förhållanden; en index uppgjord på en familjebudget är missvisande i fråga om en ungarls levnadsvillkor.

Under sådana förhållanden torde det vara mycket olämpligt att intressegrupper, som äro i hög grad berörda av dessa indexberäkningar, få vara med att planlägga själva beräkningsgrunderna. Skall man ha något förtroende för dessa indexberäkningar måste de vara så objektiva och rättvisa, som det över huvud taget går att få desamma, och då duger det sannerligen inte att låta parter i målet få bestämma utan skall det vara någon nämnd, som skall biträda socialstyrelsen i detta avseende, så bör den vara helt opartisk.

På grund av det anförda hemställes, därest Kungl. Maj:ts förslag om kristilllägg bifalles,

att riksdagen *dels* beslutar i enlighet med socialstyrelsens förslag att *skatteposten* snarast möjligt utrensas vid indexberäkningen av levnadskostnaderna, *dels* uttalar, att den nämnd, som biträder socialstyrelsen vid uppgörande av indexberäkningarna, skall vara opartisk.

Stockholm den 4 december 1940.

Axel Hansson

i Rubbestad.

J. V. Pettersson

i Norregård.

Ivar Johansson

i Mysinge.

Sven Andersson

i Vigelsbo.

Hans Hansson

i Stocksätter.

